

CEMİLE SÜMEYRA ÖYKÜLERİNDE DUYARLIKLAR VE DEĞERLER

Doç. Dr. Mahfuz ZARİÇ

Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Batman.

mahfuzzaric@gmail.com

ORCID NO: <https://orcid.org/0000-0003-0960-4807>

Özet

Günümüz öykü yazarlarından Cemile Sümeýra'nın öyküleri *Derin Dalış* adı altında 2018 yılında yayımlanmıştır. *Derin Dalış*'ta yer alan yirmi beş kısa öyküde hayat, ölüm, benlik, dostluk, aile, arayış, değişim, insani ilişkiler, varoluş gayesi ve sanat gibi konular izlenmiştir. Yazar, bu öykülerinde genel olarak kendisini ve ailesini merkeze alarak, evrensel insani hâllere, kadın yazar olmanın zorluklarına; acıma, umut, kanaat gibi duygu ve değerlere, yakın geçmişteki darbe girişimlerine yer vermiştir. Cemile Sümeýra'nın *Derin Dalış*'ın yanı sıra *Kendi Kalemimi Kıranlar-Türk Edebiyatında İntihar, Hayatı Kurgulamak, Seyahat ve Edebiyat* adlı araştırma-inceleme eserleri de bulunmaktadır.

Bu yazıda Müslüman kadın duyarlıkları ile kaleme alınmış olan Cemile Sümeýra öyküleri; temalar, öne çıkarılan değerler ve dini-tasavvufi göndermeler, merkezi öykü kişileri ve dil özellikleri açısından ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Öykü, Cemile Sümeýra, Kadın Duyarlığı, İslami Edebiyat

THE SENSITIVITIES AND VALUES IN THE STORIES OF CEMİLE SÜMEYRA

ABSTRACT

The stories of Cemile Sümeýra, who was a literature teacher, were published under the name of *Derin Dalış (Deep Diving)* in the year 2018. There are twenty-five short stories in *Derin Dalış*. The main themes of these stories are life, death, human self, friendship, family, searching, change, human relations, purpose of existence and the art. In the centre of the stories, author's family and herself can generally be felt. She has also given place to the subjects like universal

human states, difficulties of being a woman writer; the feeling of pity, hope, contentment and recent coup attempts in Turkey. Cemile Sümeyra has also penned the research-review books named *Kendi Kalemimi Kıranlar–Türk Edebiyatında İntihar*, *Hayatı Kurgulamak*, *Seyahat ve Edebiyat*.

In this article, we will handle the matters such as thematic sensitivities, human values, religious-mystical references, the narrators, the central character and linguistic features in her stories written by her with Muslim woman sensitivity.

Key Words: Story, Cemile Sümeyra, Women Sensitivities, Islamic Literature

Cemile Sümeyra Öykülerinde Duyarlıklar ve Değerler

Öğretmen kökenli yazarlardan Cemile Sümeyra'nın öykü, deneme ve incelemeleri *Hece*, *Heceöykü* ve *Mahelle Mektebi* dergilerinde yayımlanmıştır. Onun kaleme aldığı eserlerden 2013 yılında yayımlanan *Hayatı Kurgulamak* adlı eleştiri ve inceleme eseri iki bölümden oluşmaktadır. Yazar, eserinde ilk bölümde öykü okumalarına, ikinci bölümde ise genel edebiyat okumalarına yer vermiştir. Lisans Tezi olarak hazırlanmış olan *Kendi Kalemimi Kıranlar–Türk Edebiyatında İntihar*'da geniş bir zaman dilimi gözetilerek müntehir şair ve yazarlarının iç alemlerine ve dönemin şartlarına edebî kimlikleri de gözetilerek ışık tutulmuştur, *Seyahat ve Edebiyat*, “seyahat kavramı ve seyahat edebi türü”, “seyahatnameler ve gezi edebiyatı”, “seyahatname yazarları ve eserleri” bölümlerinden oluşan bir inceleme ve başvuru kitabıdır.

Cemile Sümeyra'nın öyküleri ve inceleme yazıları, yazarın kadını veya erkeği olur mu, erkek-kadın yazar ayrımı yapılabilir mi konusuna da ışık tutabilecek niteliktedir. Bilindiği gibi bu konuda genel olarak iki temel görüş ortaya atılır. Bir kısım yazar böyle bir ayrımın yapılamayacağını savunurken, bir kısım yazar ise kadın dili ve duyarlılığının erkeklerden farklı olduğunu düşünür. Cemile Sümeyra'nın yazdığı eserlerden ve öykülerinden hareketle bizim edindiğimiz izlenim ve vardığımız kanaat ise düşünce ağırlıklı eleştiri-inceleme türü yazılarda kadın-erkek yazar ayrımı olmadığı ve nu konuda bir ayrımın gidilemeyeceği; fakat zorlamaksızın kaleme alınmış kurgusal metinlerde ise kadın-erkek yazar ayrımı yapılabileceği yönündedir.

Cemile Sümeyra ve Eserlerine Dair

Babasının belirttiğine göre, ardında beş kitap ve iki evlat bırakarak hayata veda eden Cemile Sümeyra *Suç ve Ceza* adlı romanı daha ilkokul yıllarında okumuş; diğer üç kardeşinin aksine hayatla karşı karşıya gelince de kitapları seçen tek evlat olmuştur. (SGG: 1148) Yazarın *Derin Dalış* adlı öykü kitabı hakkında bir sunuş yazısı kaleme alan Nesime Ceyhan Akça, onun öykülerini “Yaşarken hiç fark etmediğimiz basit, ancak çok önemli hayat tecrübeleri, hayat notları”, “samimi metinler”, “Kendini ve Rabbini arayan genç bir kadının keşif durakları” olarak niteler. Yazarın bazı öyküleri için de “Rüyadan koparılmış metinler ve rüya vaktinden keşifler...” diyen Akça’nın vurgulandığı diğer hususlar ise kendinden emin yazarın dilinin duruluğu, abartısızlığı ve her bir cümlesinin bir kadın ağzından çıkmış olmasıdır. (Akça, 2018: 7-11)

Cemile Süreyya’nın ardından bir tür biyografi ve soruşturma niteliğindeki *Yaşamışsın Sevaplar Gibi / Cemile Sümeyra Kitabı* adlı eseri yayıma hazırlayan Hatice Ebrar Akbulut da yazardan bahsedenlerin onun “insan canlısı ve çalışkan bir kadın”, “Babası Hüseyin Su’yla susarak konuşabilen bir evlat”; “Giyimine ve kuşamına özenli”, “vefası, sadakati, dostluğu, anneliği, komşuluğu, yardımseverliği, muhabbeti, sosyal ilişkilere önem vermesi ve yalnızlığı” ile dikkat çeken birisi olduğunu vurguladıklarını kaydeder. (Akbulut, 2019: 21)

Cemile Sümeyra Kitabı’nda yazısı bulunan isimlerden Mustafa Şahin, öykücünün “Her zaman iffet timsali, asil, suskun ve vakur bir prenses... Dünyaya rağbeti az olan ve Allah’ı hatırlatan”, az konuşan ve tek kelimeyi bile israf etmeyen biri olduğunu; “mümince, mütevekkilane bir teslimiyetle, şikâyetsiz bir hayat” sürdüğünü belirtir. (Şahin, 2018: 23-25) Nesime Ceyhan Akça’ya göre o da kendisi gibi bazı kitapları vaktinden önce okumuş, onurlu duruşlu, merak ettiği bilgiyi sabırla kovalayan, baba hayranı bir “kalem aşığı”dır (Akça, 2018: 27, 28). Betül Şimşek Öztürk’e göre Camile Sümeyra, sevdikleriyle kendisini yıpratmak derecede ilgilenen, başkalarının acısını ve sevincini sonuna kadar yaşayan, kırmayan fakat çok kırılan, her Ramazan yalnızca çocuklara özel iftarlar düzenleyen, her alanda okumalar yapmaya özen gösteren, roman ve öykü incelemelerinde psikolojik tahlillere önem veren birisidir. (Öztürk, 2018: 30-32) Öğretmen Afra Dayı için o, “kitap, kalem, zarafet” kelimeleriyle özetlenecek bir mesai arkadaşıdır. Selvigül Kandoğmuş Şahin’e göre nahif, duyarlı yapılı, gerçekten inanan, inandığını yaşamaya çalışan Cemile Sümeyra, hep güzel düşünüp güzel yaşamıştır. (Şahin, 2018: 39-42) Asliye Uslu Üstten için o, babasının sevgisine layık olabilmek için büyük bir aşkla okuyup yazan, vaktini boşa geçirenleri hiç sevmeyen, öyleleriyle arkadaş olmayan, kendilerini ötekileştirmek isteyenleri ise görmezden gelmek için her zaman dik duran bir arkadaştır. (Üstten,

2018: 44, 45) Komşusu Hatice Kula'ya göre ise o, samimiyet ve dürüstlüğü karşısındakinden de bekleyen, herkesi kendisi gibi iyi yürekli sandığı için çok kez yaralanmış bir insandır...

Kitaptaki bütün yazılarda bu türden “değer odaklı” tanıklıklara farklı açılardan yer verilmiştir.

Cemile Sümeyra'nın *Derin Dalış* (2018) adı öykü kitabında yer alan yirmi beş öyküde “sanat, çocukluk, aile, hayat, ölüm, benlik, dostluk, arayış, değişim, insani ilişkiler, insanın varoluş gayesi ve kulluk bilinci gibi konular; merhamet, kanaat, tevekkül, sabır, itminan gibi değerler; 28 Şubat ve 15 Temmuz gibi politik güncel konular” kadın ve Müslüman duyarlığı ile izikleştirilmiştir. Yazarın kısıtlılıklarıyla dikkat çeken öykü isimlerin bir kısmı, dilbilgisi açısından “Doğum ve Ölüm” gibi zıtlıklara dayalı bağlama gruplarından, bir kısmı “Derin Dalış” gibi sıfat tamlamalarından, bir kısmı “Kuş Yuvası” gibi isim tamlamalarından, bir kısmı da “Yuva” gibi tek bir addan oluşmaktadır. Cemile Sümeyra “Yeter”, “İki Yazar, Ne Yazar” isimli öykülerinde ise cümle niteliğindeki adları tercih etmiştir. Bu öyküler, konu ve izlekleri açısından “Sanat, Öykü ve Yazarlık; Kendini ve Allah'ı Bilme, Merhamet, Kanaat, Tevekkül, Sabır, İtminan Gibi Duygu ve Değerler; Çocukluk ve Aile, Politik ve Güncel Konular; Ölüm” başlıkları altında ele alınabilir.

Sanat, Öykü ve Yazarlık

“Arayışlar”da “Hepimiz, kaybettiğimiz kendimizi arıyoruz. Ararken birilerinin omzunda uyuyoruz.” diyor anlatıcı. Onun bu öyküdeki çabası, kendini yani insanı anlamaktır. İnsan, aslında sıcak ve soğuk hissetmesi gereken yürektir. Bilinç de arayışın içe dönük olduğunun ayırımına varınca, sükûnetin insanın öz varlık katmanlarında olduğunu fark eder.

“Ayna Olmak”ta öykücü sanatın ne olduğunu, gerçek sanat eserinin nasıl doğduğunu sorgular. Fotoğraf çekmeyi seven ve çektiği fotoğraflar arkadaşları tarafından beğenilen öykü kişisi, kendi fotoğraflarını ise beğenmemektedir. Zor beğenmek alışkanlığı, bilindiği gibi mükemmele yönelten ıstırap kaynağı bir tür sanatçı hasleti ve hastalığıdır. Öykü kişisinin ikilemi de mükemmelliğin “estetik olanda mı yoksa anlamlı olanda mı” aranması gerektiği noktasındadır. Bu ikilem, bizi, alışıldığı üzere temeli Yunan'a dayandırılan zevk-fayda karşıtlığına götürür. Bu kısa öyküde güçlü bir fotoğraf sanatçısının aslında güzeli ya da değerliyi adeta kendiliğinden bulduğu, her şeyin gelip o sanatçıyı bulduğu ve sanatçının sadece görüp hissederek eserini ortaya

koyduğu vurgulanır. Bir başka öykü kişisi de sanat konusu ile ilgili olarak azın kendiliğinden arttığını ve sanatın fazla kurcalanmadan, kendiliğinden geldiğini vurgular. (DD: 26)

“Ela” başlığını taşıyan öyküde, öykücü hem kendi hassas ruhuna hem de hep gözlerinin önündekine bakan insanlara dikkat çeker. Üniversite öğrencisi iken gözlüklerinden, gözlük çerçevelerinin kalınlığından ötürü iri gözlerinin fark edilmemesinden mustarıptır. Öykücü, kendisini “Sanata yakın duran, sanatçı ruhlu, eli kalem tutan, ince ve derin düşünen biri. Sanatçıların ruhu gibi çabuk incinen, kırılan hatta marazi bir ruh...” sahibi biri olarak tasvir eder. Bu sözler yazarın sanatı -beslendiği kaynakların da etkisiyle- bir tür “ince ve derin düşünüş eylemi” olarak algıladığını gösterir.

“Kahramanlarım”da anlatıcı, kendi öykü anlayışı ve öykücü çabalarını tasvir eder. Öyküde yer alan “ben olma çabası”, “kendini bulma uğraşı”, “yazarlık yolculuğunun feneri”, “demlenme süreci” gibi kavramlar, aynı zamanda öykücü bir babanın yazarlık-yayıncılık yöntem ve nasihatleri niteliğindedir. Yazdıklarıyla yüzleşen öykücü, sonuçta “Kahramanlarım benmişim meğer. Adım adım aradığım, öykü kahramanlarına arattığım ben!” yargısına vararak öykücülüğün bir tür “iç yolculuk” olduğu yönündeki kanaatini dile getirir.

“Altınlar ve Kitaplar” başlıklı öykünün anlatıcı merkezi kişisi, başlangıçta kocasının kitap düşkünlüğünden yakınmaktadır. Kocasını ise ona “Gel anlaşalım. Sen altınlarınla ilgilen, ben de kitaplarımla.” diyerek kurtulmak ister. Adamın kitaplıktan taşan kitapları “iki sıra hâlinde” dizilidir. Bu düzen de muhtemelen öykücü-yayıncı babanın kitaplık görüntüsüdür. Cemile Sümeyra, aslında bir açıdan annesine tercüman olmaktadır bu öyküde: “Biraz da benim hükmüm geçsin bu evde. Evlendik kitap, yaşlandık kitap...” diyen kadına karşılık erkek ise Julia Kristeva gibi kendine ait bir oda, olmadı kitaplık dizili bir duvar arzulamakta; buna rıza gösterilmesini istemektedir. Sonuçta öykücü, anne ve babasını kalemiyle bir duyguda buluşturur. Annesinin “Bilmiyor mu benim altınım her şeyiyle yuvamız. En başta altın yürekli bu adamın kendisi...” diyen içsesiyle ikiliyi barıştırır.

“Yazar Babam”da Cemile Sümeyra, öykü yazarı babası Hüseyin Su’yu anlatır. “Adını duyanlar, bana bile hayran kalırlar.” dediği babası, onun için aynı zamanda sahibi olduğu kitaplar demektir. [Bu kitaplardan on beş bini, daha sonra bir üniversite kütüphanesine bağışlanacaktır.] Evlerindeki ne aranırsa bulunacak cinsten olan büyük kitaplık, duvarları kaplamış vaziyettedir. Yaşına uyar mı, uymaz mı hiç düşünmeden sürekli okuyan öykü kahramanı, bir gün, “Yazar olacağım ben!” deyip yazdığı bir hikâyeyi babasına gösterir. Babasından ise “Olmamış kızım,

buna hikâye denmez. Hani bunun kişisi, zamanı, olayı, mekânı?” yanıtını alır. Büyüyüp edebiyat öğretmeni olan anlatıcı, olay öyküsü-durum öyküsü ayırımına varınca, bu kez “Yazar Babam”ı kaleme alıp babasına okutur; fakat yine aynı cevabı alır. Öykücü baba aslında emektar bir edebiyat öğretmenidir ve bu cevap şablonu bir açıdan öğretmen eleştirisidir.

“Yazar Annem”de öykü, “Oğlum Aziz Taha’nın dilinden...” diye başlar. Ev işlerinin ve çocukların ödevlerinin dışında hep okuyup bir şeyler yazan, bilgisayarın başına geçip orada da yazmaya devam eden anneye duyulan hayranlık, çocuk bakışıyla “Sanki, her şeyi unutuyor. Ama yüzü de pek güzel oluyor annemin böyle zamanlarda. Böyle, ne bileyim çok tatlı oluyor.” sözleriyle dile getirilir.

“İki Yazar Ne Yazar” da anlatıcı, kadın yazar olmanın zorluklarını anlatmak üzere bir seminere davet edilir. Anlatıcı, seminerde yazar olabilmenin ve yazar kalabilmenin zorluklarından bahseder. Dinleyicilere, ev hayatı olarak, hangi durumu yaşıyorlarsa onu avantaja çevirmelerini tavsiye eder. Öte yandan konuşmasında bütün gerçekliği sunamamanın gerginliğini yaşar. Sunumun sonunda ise ondan habersiz seminere gelip arka sıralarda onu dinleyen kocası, izin alıp kürsüye gelir. O da kadın yazar olmanın zorluklarına değinir, eşine teşekkür eder. Bu şaşırtıcı tavrı ile anlaşılmanın mutluluğunu eşine yaşatmış olur.

Kendini ve Allah’ı Bilme

Seyahat ve Edebiyat adlı inceleme eserinde son söz olarak “Seyahat ve yolculuk, insanın âlemi, âlemin sırlarını, kendini, toplumu, başkalarını keşfetmesi için gerekli olan eylemlerdir.” diyen öykücünün dil ve sembol tercihleri, onun dinî-tasavvufî edebiyat etrafındaki “bilme” seyahatlerinin de göstergeleridir. (Cemile Sümeyra, 2017: 264) “Derin Dalış”ta öykü kahramanının “dalmanın da bir usulü varmış” sözü ile tasavvufî coşkunluklara ve şekilci sığılıklara tarihte set olabilmış “tefsir, hadis ve fıkıh usulü” gibi temel İslami disiplinler hatırlatılır. Öyküde “bilme” eylemi bir değer olarak izleğe dönüştürülür.

Bir terkip, bir karışım, bir oluşum olan insan, anlamını bütünlüğüne ve hedefine borçludur. “Gelecek Sefer” adlı öyküde anlatıcı, çoğu kez “hayat” kavramıyla da karşıladığımız “insan”ı bu açıdan bakar. Anlatıcı kalp, zihin ve beden bütünlüğünün önemine işaretle öyküsünü başlatır. Bu öyküde aranan bir sestir ve bu ses, varlığın oluşumunu başlatan “Ol!” emrindeki, “Önce söz vardı.” buyruğundaki sese bir göndermedir. “Gelecek Sefer”, yazarın hastalık hâllerinden izler taşıyan bir arayış ve değişim öyküsüdür. Gerçek, düş ve hakikat arasında hâlleri değişen ruh, ilkin aldanişları fark eder, geçer akçelerin geçmez olduğunu görür. Öykü kişinin bu fark ediş

öncesindeki şaşkınlığı da İslami literatürden alınan “Ashab-ı Kehf’in şaşkınlığı” yüz ifadesiyle anlatılır. Burada öykü kişinin hâllerinden birisi de yalnızlıktır. Bu yalnızlık ona, zamandan nasıl kopmuş olduğunu, bu kopuşun bir hedef gerektirdiğini ve o hedefin ağırlığını hissedip hissedemeyeceğini düşündürür. Buradaki hedef, eski tabirle maksut, bu dünyadan ötekine götürebileceğimiz yegâne varlığımızın, benliğimizin yani ruhumuzun sahibi olan Allah’tır.

“Düello” başlıklı öyküde insani ilişkilerinde itınayı, titizliği elden bırakmayan öykü kişinin çabası yine “bilmek”tir. Saklanarak kendini korumaya çalışan, kendi kozasını ören insan, sonuçta hep korunaksız kalır. Saklanılan bağlar bir süre sonra yanar, yok olur. Saklanılan dağlar çöker, yıkılır, toprak olur, toz olur. İnsanların farklılığıyla dolu olan bu dünyada insan, yaratılış gayesine uyacak şekilde esas olanı ise sonuçta bilememekte, bu konuyu kulak ardı etmektedir.

“Ben” başlıklı öyküde de anlatıcı, kendini arar ve Allah’a ulaşmayı arzular.

“Ey ben!

Benimle ne zaman barışacaksın?

Bende olmayan bir ben...”

diyen anlatıcı, “İlim ilim bilmektir. / İlim kendin bilmektir” mısralarının şairi Yunus’un ve “Ben, nefsimi temize çıkarmam!” sözünün sahibi Yusu peygamberin izindedir. Öykücü, mutasavvıfların tabiriyle kendini kınayan nefs-i levvamesiyle hasbihal hâlidir. “Bende olmayan bir ben...” derken de anlatıcı, nefsinin, Allah’a köle olmaya -Farsçasıyla bendeliğe- davet eder; kulluk bilinci oluşturmak ister.

Merhamet, Kanaat, Tevekkül, Sabır, İtminan Gibi Duygu ve Değerler

“Civciv” adlı öyküde hem ben anlatıcıya hem de üçüncü kişi anlatıcıya yer verilmiştir. Genç anlatıcı, çocukluğunun yaz tatillerinin geçtiği, eski tazeliği kaybolmuş kasabalarını ziyaret etmekte, mekânda ve insanda götülen değişikliklere odaklanmaktadır. Bu Ege kasabasında genç insanlar azalmış, buna karşın yıpranmış yaşlı yüzler artmıştır. Öykü anlatıcısı, üç halasının bir zamanlar yaşadığı üç katlı binayı tasvir ederken, kadın duyarlığı ile, halalarının zaman zaman basma entarilerinin eteklerini tutarak balkona çıkışlarının da muhtemelen rüzgâr uçurmasını diye olduğunu kaydeder. Değerler eğitimi açısından, oyun oynayan küçük çocukların bilmeden bir civcivi incitmesi ve anlatıcının yardıma çağırdığı halalarının civcivi kurtarmasının anlatıldığı bu öyküde merhamet duygusu aşılanır.

“Kanaat” öyküsünde, karşılığı İslami gelenekte bulunan bir değer olarak kanaat duygusu ele alınır. Öykü anlatıcısı, evinin balkonundan görebildiği kiremit çatılı, bahçesi meyve ağaçlarıyla dolu, su kuyulu, kapı önü sohbetli evlere bakar. Baktıkça da anlatıcının içine kanaat hissi dolar. Öte yandan mahallenin bu eski ruhundan şimdi eser kalmamıştır. Anlatıcıya göre kimse evlere kanaati davet etmediği için de evler yani içimiz yıkılmaktadır.

“Ok” adlı öyküde kadın duyarlığı, kadın yaralayıcılığı ile karşılaştırılır. Merkezi kişi, henüz çocuk sahibi olamamış bir eştir. Onu ziyarete gelen komşusu ise, çocukları olan ve bu durumu muhatabını incitmek için kullanan bir kadındır. Öykücü Cemile Sümeyra, incitici kadının “Çok memnun olurum. Çocuklar yüzünden içemiyorum, çocuklu olunca zor oluyor böyle kahve keyfi yapmak,” “Ay benim de temizlik yapmam lazım ama çocuklardan fırsat olmuyor,” “(...)”, çocuk büyütme zordur, sen bilmezsin. İyi ki varlar, olmayanları görünce ...” türünden ok misali sözlerini ustalıklarla yakalar. İyimser öykücü, anlatının sonunu ise çocuksuz kadının içine bir müjde gibi doğan “(...) üzülme... O oklar yerini bulmayacak ama senin içinde bir can hayat bulacak,” sesiyle bitirir. Ses manasına gelen “Neva” sözcüğü, Farsçada, refah ve mutluluk anlamlarını da içerir ve öykücünün kızına da Elif ile birlikte ad olur. Bu öykü böylece “tevekkül” inancı ve duygusu etrafında kurgulanmış olur.

Öykü kitabına da ad olan “Derin Dalış” bir tür üçüncü şahıs öyküsüdür. Arayış yolculuğunun başındaki öykü kişisi, bu yolculuğu hafiflik olarak da nitelenen “beklemek” eylemiyle başlatır. Beklemeyi şiar edinmiş olan öykü kişisi, huzurun ta kendisi olan hafifliği hisseder. Bu arayışında dupduru, huzurlu ve hafif bir yürüyüşü tercih eder. Yolculuğun sonu içinse öyküde “deniz” ve “okyanus” metaforlarına yer verir. Sonuçta bu öykü gelenekteki “sabır” değerine karşılık gelmiş olur.

İtminan / iç huzur duygusu etrafında kurgulanan “Kuş Yuvası” adlı öyküde anlatıcı anne ve çocuğu, kendi ailesi ile pencerelerinin önündeki çınar ağacına yuva yapan güvercin ailesini karşılaştırırlar. Çalışan anne, evden ayrılıp çocuğunu babasına devrettiği zamanların vicdan azabını hisseder; bu acıyı yenmeye çalışır. Bal saçlı, bal gözlü, konuşmayı yeni yeni söktüğü anlaşılacak çocuk, annesiyle birlikte küçük burnunu cama dayayıp yuvadaki güvercin ailesini seyreder. Çocuk, anne ve baba güvercinlerin sırayla yuvada kalışını “Bak aynı bizim gibi onlar da.”, “Babam gelince sen gideceksin işe. Onun da babası gelince annesi gitti işe.” sözleriyle, kendi ailesine benzetir. “Kuş Yuvası”nda çocuk ve annesi yuvada tünemiş gri güvercinleri

“mutmain gözlerle” seyreder. Anlatıcının bu sahneyi “güvercinin göz kirası” olarak nitelemesi, öykücünün dil ve semboller açısından gelenekle kurduğu bağların göstergeleridir.

Çocukluk ve Aile

“İnsanın Mevsimi” başlıklı öyküde, mevsimlerden sadece ilk ve sonbahara tutkun olan bir yazarın duygu ve düşüncelerine ışık tutulur. “Sadece bu iki mevsimde açılıyor perdem. Sadece bu mevsimlerde yaşadığımı görebiliyorum gözlerim.” diyen öykü anlatıcısı, maziye ve hüznü tutkundur. Burada mazi, mutlu bir çocukluk dönemi olan ilkbahara, hüznü de sonbahara karşılık gelir hâliyle. Anlatıcı, geçen zamanın da kıymete bindiğine inanır. Ona göre insan, tek bir küçük çarkı bile çalışmazsa işlemeyecek bir saate benzer.

“Terapi”, üslûbuyla radyo tiyatrolarını ve Rus durum öykülerini hatırlatan bir metin. Burada da bir kadın yine kadın duyarlığı ile öykülenir. “Terapi” adlı öyküde, eşlerin, doktor tavsiyesiyle gidilen ağlama terapisi hakkındaki bakış açısı farkı ortaya konur. Odalarında uyuyan çocuklarına sevgisini, yanaklarına birer öpücük kondurarak gösteren kadın, yatağın tam ortasında yorgana iyice sarılıp horlayan kocasına sırtını dayar. Önceden ısıtılmış bir yatakta uyumanın huzuru için şükreder. Ağlama terapisinden övgü ile söz kadına kocası, “Ya hanım! Sen deli misin, nesin ya!.. Zaten gecenin bir yarısında gelmişsin, bir de yetmiyormuş gibi, ağladım mutluyum diyorsun. Ağlıyorsun, mutluyum, diyorsun. Para veriyorsun ve ağlıyorsun üstelik...” diyerek serzenişte bulunur.

Öykücü, “Terapi”de kadın dili ve duyarlığını yakalamadaki maharetini -diğer terapistleri kastederek- “En çok ben ağlatacağım göreceksin...” sözüyle bir kez daha gösterir. Bu öyküde, kurum olmanın yanı sıra bir değer olarak da işlenen aile sıcaklığının yakalanması için de “Dışarıda kışın sert rüzgârı”nın işitildiği loş, karanlık bir ev” vurgusu yapılır. Gelenek ve İslami edebiyat açısından öykü kahramanın “Sert basardı yere, sağlam basmak isterdi herhâlde normal zamanlarda da...” sözü kadın-erkek her inanana en güzel örnek olan Hz. Peygamber’in yürüyüş tarzını da hatıra getirir.

“Güzel Evim” adlı öyküde yine mekân, mutluluk ve huzur kaynağı bir evdir. Zaman, kış mevsimi, öykü merkezi kişisi yine bir kadındır. Dışarıda lapa lapa yağın karın yalnızlığını sarıp sarmaladığını düşünen ben anlatıcı, elini karnına tutar; içinde büyüyen kocaman ruha kendisinin de sunacakları odlüğünü söyler. Bu öykü, İslami edebiyat bağlamında nihai dönüşün Allah’a olacağını ve ebeveyn sorumluluklarının hatırlatılmasıyla bitirilir.

“Yuva” başlıklı öyküde, anne bakış açısı ile kız evlat bakış açıları iç içe geçer. Öykücü, “Kızım Elif Neva’nın dilinden...” sözleriyle başlattığı kısa öyküsünde annesi, babası ve ağabeyini yani evi çocuğunun gözbebeklerine sığdırır. Çocuk için anne, pamuk tombiş eller demektir. [Söz konusu huyu, muhtemelen anne tarafından dedesinden miras almış olan] ağabey, saçaklar, sekiler yaptığı saçlarına iyi bakmaktadır. Baba, sakalarının aklarına bakıp içlenmektedir. Anne ise çocuğun gözünde “dumanlı bakışlar” demektir.

Yine aile kurumunun ele alındığı “Elma Gözlü Kız”da bu kez öykücü, kendi çocuk duyularına, çocuk bakışına yer verir. Mutlu ve sevecen bir tabiat ve aile atmosferi çizilen bu öyküde, aile, muhtemelen bir kasabada veya küçük bir şehirde yaşamaktadır. Baba, evden çıkıp yanına radyosuna alarak avluya minderini sermektedir. Arkadaşlarını bekleyen anlatıcı çocuk, ipiyle bahçede hop hop hoplamaktadır. Anne, “Çabuk gel” diye seslendiği kızını sert bakışlarıyla kesmekte, çocuk ise içinden, “ben gene babamın elma gözlü kızıyım işte” diyerek annesine nispet yapmaktadır.

Politik ve Güncel Konular

Kulluk bilinci etrafında şekillenen öykülerden “Yeter”de öykücü, İslami terimlere açıktan yer verirken “Namaz, Kur’an gibi eylemler...” terkindeki “eylem” vurgusuyla, Nuri Pakdil sevgisini açığa vurur. “Sen” anlatıcılığı bu öyküde, 28 Şubat ve Suriye felâketi gibi güncel konulara da değinilir. Düşünsel yanı ağır basan öykü kişisi, komşularla geçireceği altın günü için özünü eleştirmekte, zorlamakta hatta şartlandırmaktadır. Çalıştığı okulda, kendisine tatlı tatlı bakan öğrencilerini bağrına basan öykü kişisi, gürültülü öğretmenler odasından ise haz etmemektedir. Öykü kişinin “Herkesle yâren olunmaz.” kanaati de Cemile Sümeyra’ya öykücü babasından tevarüs etmiş gibi görünmektedir.

“Temmuz” aktüel bir öyküdür. Bir çocuk ve annesinin diyalogları ile 15 Temmuz 2016 darbe girişimi öyküde konu edinilir. Çizgi film karakteri Heidi’nin dağdaki hayatını, gülüşünü hayranlıkla seyreden çocuk, televizyonda birden koca yeşil arabaların, eli silahlı sinirli adamların görüntüleriyle karşılaşır; bunların anlamını annesine sorar. Telefondaki ilk tepkisi “Ne darbesi be, ne darbesi, saçmalık bu,” olan anne, kızını teskin edip uyutur. Ertesi gün kızını yumuşak öpücükleriyle uyandıran anne, “Korktuğumuz kötü şeyler olmadı kızım, rahat ol, kötüler yenildi; iyiler kazandı bu defa.” der.

Ölüm

“Oysa doğumdan daha önemliymiş ölüm. Ölüm herkesin kendi kıyametiymiş... Meğer kıyamet ölümün ta kendisiymiş (...)” cümleleriyle sonlanan “Doğum ve Ölüm” adlı öykü, bir ben öyküsüdür. Genç yaşta 2017’de hayata veda eden yazarın öykü anlatıcısı, “Bu sabah yaşımın vurgusunu hissederek uyanıyorum. Yaşım olmuş kırk...” sözleri ile tahkiyeyi başlatır. Baygınlık ve uyanıklık arasında gidip gelen öykü kahramanı, hastalık hâli içinde doğum ve ölüm gerçeklerini sorgular. Daha önceleri doğumu önemli gören, doğumlara hayranlıkla bakan, bir tomurcuğun patlamasını hayranlıkla seyretmiş olan anlatıcı, hakikatte, nasıl ölüneceğinin daha mühim olduğu sonucuna varır, Allah’a dönüş, rücu olan ölümü bir bilince dönüştürmek ister.

Cemile Sümeyra’nın *Derin Dalış* adlı öykü kitabındaki son öykü “Okuma Saati” adını taşıyor. Bütün insanlar için, canlılar hatta tabiat için kaçınılmaz sonun konu edinildiği öyküde anlatıcı, sınıfta camdan dışarıyı seyretmektedir. Son baharın yerini kışa bıraktığı o anda, öğrencileri ona okudukları eserleri gösteren listeyi uzatır. O ise başka bir okumanın peşindedir. Başka bir kitabın sayfaları arasında kaybolmuş durumdadır. Öyküdeki “başka kitap”, “büyük insan” da demek olan “tabiat ayetleri”dir. Damlalar pencerede şiddetlenir, zil çalar. Ömre karşılık gelen okuma saati biter.

Sonuç

Cemile Sümeyra’nın *Derin Dalış* adlı öykü kitabında yayımlanmış yirmi beş kısa öyküsü birlikte ele alındığında, onun bir disiplin dahilinde yazdığı; öykü kişileri ve değerler açısından listeleme usulüyle öykülerini âdeta ördüğü; yazmaya da yakın çevresinden ve kendisinden başlamakla bu konudaki evrensel ilkeyi gözettiği söylenebilir. Cemile Sümeyra, öykülerinde “gelenek” olarak da adlandırılan insanî ve İslamî değer ve duyarlıkları gözetmiştir. Dil ve üslup inşasında da aynı duyarlıkları dikkate alınmıştır. Onun öykülerinde birer izleğe dönüştürülen belli başlı konular “hayat, ölüm, sanat, yazarlık, öykü türü, kadın yazar olmanın zorlukları; özünü ve Allah’ı bilme, kulluk bilinci; merhamet, kanaat, tevekkül, sabır ve itminan gibi inanç, değer ve duygular ile 28 Şubat, 15 Temmuz hadiseleri” sayılabilir. Yazar, ele aldığı konuları insanî ve İslamî değer ölçüleri içinde, dilde ve üslupta kadın duyarlılıklarıyla harmanlayıp kurmaca dünyasına taşımıştır.

Kaynakça

- Afra Dayı; (Hzl. Hatice Ebrar Karabulut), *Yaşamışsın Sevaplar Gibi / Cemile Sümeýra Kitabı*, Şule Yayınları, İstanbul, 2019.
- Akça, Nesime Ceyhan; (Hzl. Hatice Ebrar Karabulut), *Yaşamışsın Sevaplar Gibi / Cemile Sümeýra Kitabı*, Şule Yayınları, İstanbul, 2019.
- Cemile Sümeýra; Derin Dalış, Şule Yayınları, İstanbul, 2018.
- Cemile Sümeýra; *Hayatı Kurgulamak*, Şule Yayınları, İstanbul, 2013.
- Cemile Sümeýra; *Kendi Kalemmini Kıranlar / Türk Edebiyatında İntihar*, Şule Yayınları, İstanbul, 2018.
- Cemile Sümeýra; *Seyahat ve Edebiyat*, Şule Yayınları, İstanbul, 2017.
- Karabulut, Hatice Ebrar; “Cemile Sümeýra’ya: Yokluğunun Takviminde Düşülmüş Notlar”, *Yaşamışsın Sevaplar Gibi / Cemile Sümeýra Kitabı*, Şule Yayınları, İstanbul, 2019.
- Kula, Hatice; (Hzl. Hatice Ebrar Karabulut), *Yaşamışsın Sevaplar Gibi / Cemile Sümeýra Kitabı*, Şule Yayınları, İstanbul, 2019.
- Öztürk, Betül Şimşek; (Hzl. Hatice Ebrar Karabulut), *Yaşamışsın Sevaplar Gibi / Cemile Sümeýra Kitabı*, Şule Yayınları, İstanbul, 2019.
- Su, Hüseyin; *Sayılı Gündü Geçti* (Hzl. Ali Işık), Şule Yayınları, İstanbul, 2019.
- Şahin, Mustafa; (Hzl. Hatice Ebrar Karabulut), *Yaşamışsın Sevaplar Gibi / Cemile Sümeýra Kitabı*, Şule Yayınları, İstanbul, 2019.
- Şahin, Selvigül Kandoğmuş; (Hzl. Hatice Ebrar Karabulut), *Yaşamışsın Sevaplar Gibi / Cemile Sümeýra Kitabı*, Şule Yayınları, İstanbul, 2019.
- Üstten, Aliye Uslu; (Hzl. Hatice Ebrar Karabulut), *Yaşamışsın Sevaplar Gibi / Cemile Sümeýra Kitabı*, Şule Yayınları, İstanbul, 2019.